

УДК 338.242.2

Полторак А. С.

Європейський університет, Миколаївська філія

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АПК УКРАЇНИ

Стаття присвячена розробці механізму формування та ефективного використання оборотних активів на підприємствах агропромислового комплексу України. Запропонований механізм узгоджує принципи та задачі, елементи та методи, що регулюють прийняття управлінських рішень стосовно формування і використання оборотних активів, а також враховує особливості управління оборотними активами на підприємствах сільського, лісового та рибного господарства України.

Ключові слова: оборотні активи, механізм управління оборотними активами, формування та використання оборотних активів, агропромисловий комплекс України, активи.

Постановка проблеми. Ефективне управління оборотними активами підприємства дозволяє визначити оптимальний обсяг та структуру оборотних активів; мінімізувати витрати на фінансування та підтримку певного їх обсягу; визначити аспекти управління чистими оборотними активами підприємства; забезпечити ліквідність та платоспроможність підприємства; сформулювати оптимальний обсяг товарно-матеріальних запасів; оптимізувати управління дебіторською заборгованістю та грошовими коштами тощо. Одним з дієвих шляхів стабільного покращення фінансового стану підприємств АПК України є розробка комплексної системи формування та використання оборотних активів, що пристосована до особливостей умов функціонування підприємств АПК, що є вкрай важливою проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні економісти висвітлюють у своїх працях різні методичні підходи до формування і використання оборотних активів та їх складових частин. Дослідженню механізму формування та ефективного використання оборотних активів на підприємствах в Україні приділяли увагу такі економісти, як В. І. Блонська, Н. Б. Толопка [1, с. 122-130], О. В. Гривківська [2], В. В. Зянько, Н. М. Філатова [3, с. 186-193], І. М. Каріка [4, с. 37-41] та інші автори.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Відзначимо, що серед авторів немає єдності щодо системного механізму формування та використання оборотних активів. Крім того, більшість методичних підходів не враховують особливості формування та використання оборотних активів на підприємствах АПК України, основною з яких є гостра проблема нестачі вільних грошових коштів, що виникає через платіжні розриви, особливо враховуючи сезонність діяльності, протягом березня-травня та серпня-жовтня. Так, розробка механізму формування та ефективного використання оборотних активів на підприємствах АПК України, що врахує особливості їх діяльності, потребує додаткової уваги економістів.

Мета статті. На основі викладеного доцільно сформулювати мету статті, яка полягає у розробці механізму формування та ефективного використання оборотних активів на підприємствах агропромислового комплексу України, який буде узгоджувати принципи та задачі, елементи та методи, що регулюють розробку управлінських рішень стосовно формування і використання оборотних активів, а також враховувати особливості управління оборотними активами на підприємствах сільського, лісового та рибного господарства України.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Узагальнивши праці сучасних дослідників та характерні риси формування та використання оборотних активів на підприємствах АПК України, розроблено механізм управління оборотними активами, який встановлює мету, принципи, сутність, цілі, об'єкти та суб'єкти, функції, критерії та методи управління, у шляхах досягнення мети якого полягають резерви економії, досягнення фінансової стійкості та прибутковості вкладеного капіталу (рис. 1).

Сутність розробленого механізму управління оборотними активами полягає у комплексному застосуванні різноманітних способів впливу на формування та використання оборотних активів, їх структурних елементів, а також джерел їх фінансування у суб'єктів господарювання агропромислового комплексу України з метою забезпечення ефективності їх господарської діяльності, платоспроможності та ліквідності.

Об'єктами управління, тобто керованою підсистемою системи управління оборотними активами, виступають структурні елементи оборотних активів, а саме запаси товарно-матеріальних цінностей, заборгованість дебіторів та грошові кошти та їх еквіваленти, а також джерела їх формування, тобто власні та позикові кошти суб'єктів господарювання.

Суб'єктами управління, а саме керуючою підсистемою системи управління оборотними активами виступають органи та служби управління, що застосовують методи впливу на ефективність управління оборотними активами суб'єкта господарювання АПК України.

Стратегічною метою управління оборотними активами є знайдення компромісу між забезпеченням максимального рівня ефективності формування та використання оборотних активів та підтриманням оптимального рівня ризику втрати фінансової стійкості за умови безперервності господарської діяльності.

Кількісними показниками для вимірювання досягнення цієї мети є показники ефективності діяльності, тобто співвідношення результатів діяльності та ресурсів, які були витрачені для їх досягнення [5, с. 77].

Тактичною метою управління оборотними активами є підтримання в процесі господарської діяльності оптимального рівня ліквідності та платоспроможності.

Виходячи зі стратегічної та тактичної мети управління оборотними активами, пропонуються наступні завдання формування та використання оборотними активами суб'єкта господарювання АПК України:

1. Оптимізація питомої ваги оборотних активів в загальному обсязі активів підприємства.

2. Оптимізація питомої ваги структурних елементів оборотних активів в їх загальному обсязі та джерел їх фінансування в умовах обраної фінансової стратегії.

Розглядаючи вплив зміни питомої ваги структурних елементів оборотних активів в їх загальному обсязі на показники ліквідності та рентабельності, виявлено, що збільшення питомої ваги запасів ТМЦ та заборгованості дебіторів, може

привести до підвищення рентабельності діяльності, однак, збільшує ризик втрачання ліквідності суб'єкта господарювання. Підвищення питомої ваги грошових коштів в загальному обсязі оборотних активів, збільшує рівень ліквідності суб'єкта господарювання, однак, не дозволяє позитивно вплинути на ефективність господарської діяльності підприємства [6, с. 57].

При зростанні питомої ваги власних джерел фінансування та довгострокових позик за умови незмінного обсягу поточної заборгованості суб'єкта

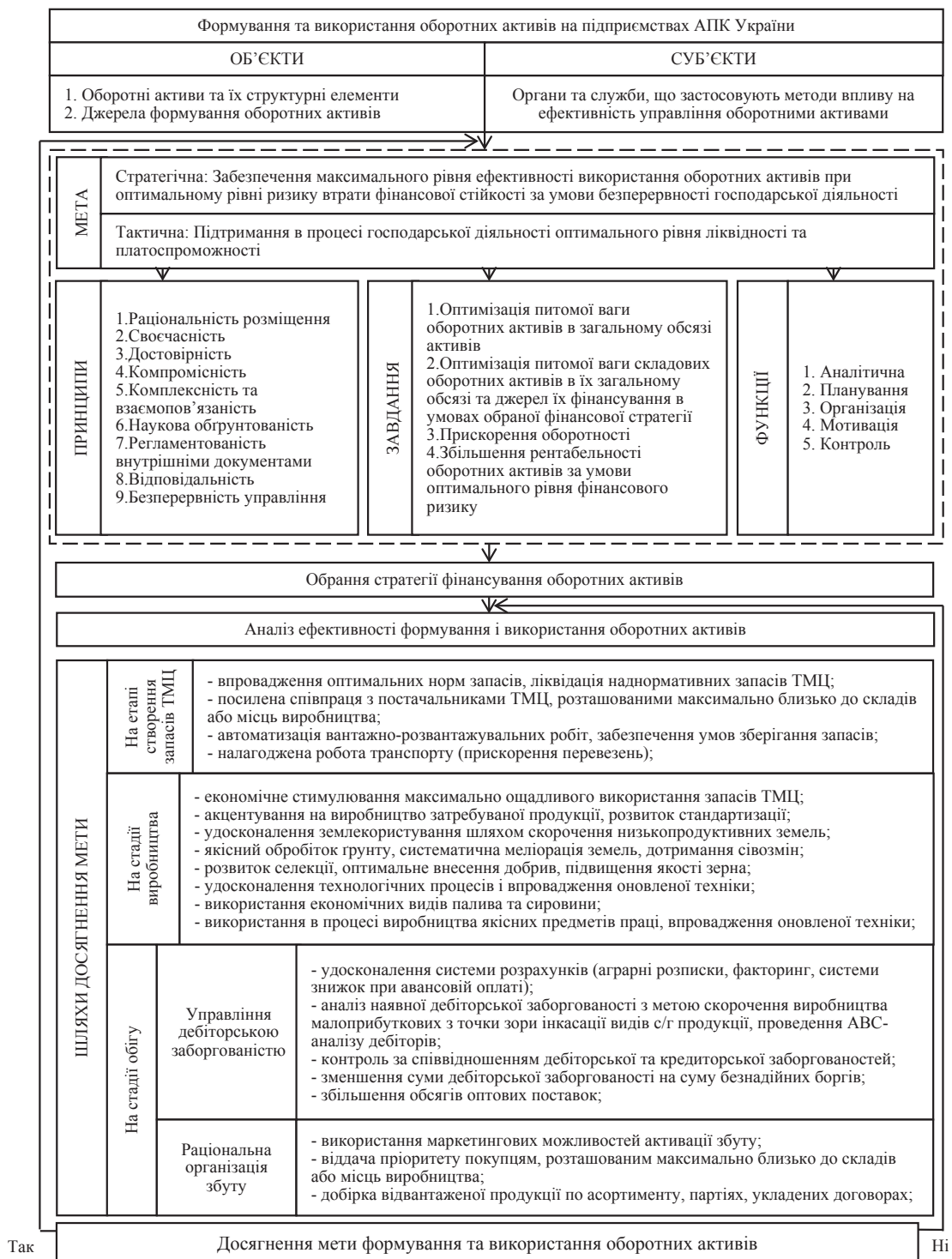

Рис. 1. Механізм формування та ефективного використання оборотних активів на підприємствах АПК України

Джерело: розроблено автором

господарювання, платоспроможність та фінансова стійкість суб'єкта господарювання буде зростати, однак разом з тим буде знижуватися рівень ефективності використання власного капіталу. І навпаки, при збільшенні питомої ваги поточної заборгованості в загальному обсязі пасивів підприємства, платоспроможність та фінансова стійкість буде зменшуватись, однак, збільшиться ефект фінансового важеля. Так, необхідно знайти компроміс між підтриманням оптимальних показників фінансової стійкості та платоспроможності і підвищенням ефективності діяльності суб'єкта господарювання шляхом знайдення оптимальної питомої ваги структурних елементів джерел фінансування оборотних активів.

3. Прискорення оборотності.

4. Збільшення рентабельності оборотних активів за умови оптимального рівня фінансового ризику.

Основними принципами формування і використання оборотних активів вважаємо наступні:

1. Раціональність розміщення, тобто між стадіями відтворювального процесу структурні елементи оборотних активів повинно розмістити максимально доцільно.

2. Своєчасність – принцип, що передбачає необхідність приймання рішень щодо управління оборотними активами у відповідні строки.

3. Достовірність – принцип, що означає можливість прийняття всіх управлінських рішень щодо формування і використання оборотних активів, враховуючи тільки достовірні аналітичні і статистичні дані та іншу інформацію.

4. Компромисність – принцип, що передбачає в процесі прийняття управлінських рішень знайдення компромісу між підвищенням ефективності діяльності суб'єкта господарювання та підтриманням оптимальних показників фінансової стійкості та ліквідності.

5. Комплексність та взаємопов'язаність, тобто всі управлінські рішення стосовно формування та використання оборотних активів повинні прийматись з урахуванням стратегічної та тактичної мети суб'єкта господарювання у межах загального управління його фінансами.

6. Наукова обґрунтованість – принцип, що передбачає приймання тільки аргументованих, виправданих, законних та правомірних управлінських рішень стосовно управління оборотними активами підприємства.

7. Регламентованість внутрішніми документами – принцип, що означає необхідність розробки регулюючих та нормативних положень стосовно управління оборотними активами на конкретному суб'єкті господарювання, які б висвітлювали всі необхідну інформацію стосовно прийняття управлінських рішень щодо формування та використання оборотних активів з урахуванням стратегічної мети діяльності та обраної стратегії фінансування оборотних активів.

8. Відповідальність за результати управлінських рішень – принцип, що передбачає конкретну відповідальність за отримані результати управлінської праці, таку як преміювання, штрафування, підвищення або зниження у посаді, що займає конкретний робітник, тощо.

9. Безперервність управління передбачає постійний процес планування оборотних активів та їх структурних елементів з постійною корекцією цих планів відносно зовнішніх умов, тобто процес прийняття управлінських рішень стосовно формування та використання оборотних активів, розглядається як процес постійний.

Досягнення високої результативності формування і використання оборотних активів можливе в процесі систематичної реалізації функцій управління, а саме: аналітичної функції, функцій планування, організації, мотивації та контролю.

На сучасному етапі функціонування АПК України можна виділити наступні проблеми його розвитку, які прямо чи опосередковано пов'язані з ефективністю формування та використання оборотних активів на підприємствах АПК України:

- висока собівартість продукції сільського господарства, що призводить до зниження її конкурентоспроможності;

- низький рівень якості окремих видів с/г сировини;

- недостатні можливості довгострокового інвестування в с/г виробництво;

- недосконалість інформаційно-аналітичної системи забезпечення розвитку АПК України та її невідповідність вимогам сучасної системи управління аграрним сектором економіки;

- неналежний рівень спеціалізації природних зон України щодо виробництва окремих сільськогосподарських видів продукції;

- недосконалість критеріїв, за якими надається державна підтримка, а саме не повне врахування таких факторів як інноваційність технологій, особливості виробничої технології за природно-кліматичними зонами України, рівень ефективності виробництва та ін.;

- недостатність інвестиційної спроможності держави та власних оборотних і доступних кредитних ресурсів у виробників сільськогосподарської продукції для покриття часового розриву між потребою у коштах та часовим інтервалом настання сприятливих цін стосовно реалізації сільськогосподарської продукції [7].

Поліпшення формування та використання оборотних активів – одне з центральних завдань функціонування на підприємствах АПК України. Під резервами збільшення економічної ефективності оборотних активів розуміють існуючі, але не використані можливості підвищення обсягу готової с/г продукції у розрахунку на одиницю витрат завдяки раціональному розміщенню та використанню всіх структурних елементів оборотних активів [8, с. 135-140].

Інтенсифікація розвитку виробництва в АПК України досягається завдяки підвищенню урожайності наступними шляхами:

- удосконалення землекористування;

- якісна обробка ґрунту, систематична меліорація земель;

- дотримання сівозмін;

- розвиток селекції;

- оптимальне внесення добрив;

- підвищення якості зерна [9].

Прискорення оборотності структурних елементів оборотних активів на підприємствах АПК України можна досягти:

- у процесі створення запасів ТМЦ шляхом впровадження оптимальних норм запасів, ліквідації наднормативних запасів ТМЦ, співпраці з поставальниками ТМЦ, що розташовані максимально близько до місця виробництва с/г продукції або складів суб'єкта господарювання, збільшення обсягів поставок виробленої продукції, автоматизації вантажно-розвантажувальних робіт, налагодженої роботи транспорту (прискорення перевезень);

– на стадії незавершеного виробництва шляхом вдосконалення організації виробництва, економічного стимулювання максимально ощадливого використання запасів ТМЦ, застосування прогресивних технологій і техніки, акцентування на виробництво затребуваної продукції, розвитку стандартизації;

– на стадії обігу шляхом удосконалювання системи розрахунків, в т. ч. застосування прогресивних форм оплати, віддачі пріоритету покупцям с/г продукції, що знаходяться територіально ближче до місця виробництва або складів продукції, ретельної добірки відвантаженої продукції по асортименту, партіях, укладених договорах.

Серед шляхів підвищення ефективності формування та використання оборотних активів на підприємствах АПК України необхідно виділити якісне управління дебіторською заборгованістю, а саме проведення систематичного обліку замовлень, аналіз існуючої заборгованості в залежності від видів с/г продукції для визначення малопробиткових з точки зору інкасації с/г товарів, проведення АВС-аналізу дебіторів, постійний контроль за співвідношенням заборгованості дебіторів і кредиторів, застосування діючої системи знижок при авансовій чи достроковій оплаті, зменшення загальної суми дебіторської заборгованості на встановлений розмір безнадійних боргів, використання можливостей факторингу.

Висновки і пропозиції. Впровадження розробленого механізму управління оборотними акти-

вами на суб'єктах господарювання АПК України сприятиме:

– зниженню витрат на зберігання та транспортування запасів ТМЦ, зменшенню витрат, пов'язаних із їх псуванням та розкраданням, недопущенню зберігання наднормативних обсягів запасів та ситуацій призупинення або уповільнення господарського процесу у зв'язку із нестачею відповідних елементів оборотних активів шляхом підтримання оптимальних розмірів структурних елементів запасів оборотних активів на всіх стадіях господарського процесу та їх своєчасних коректувань із змінами макро- і мікросередовища;

– зниженню потреби суб'єкта господарювання в зайвих обсягах залучених коштів та, відповідно, зменшенню витрат підприємства на сплату процентів за використання кредитними коштами, максимальному скороченню обсягів дебіторської та кредиторської заборгованостей, недопущенню несвоєчасних оплат за отримані матеріали та сировину, зниженню загальних витрат на утримання оборотних активів завдяки прискоренню оборотності всіх структурних елементів оборотних активів та, відповідно, вивільненню оборотних активів внаслідок зміни їх оборотності.

– підвищенню прибутковості використання оборотних активів та зменшенню загальної суми витрат завдяки впровадженню принципів розумної економії та зниженню матеріаломісткості готової продукції.

Список літератури:

1. Блонська В. І. Вдосконалення системи управління оборотними коштами торговельного підприємства / В. І. Блонська, Толопка Н. Б. // Економіка суб'єктів господарювання. – 2010. – № 3(19). – С. 122-130.
2. Гривківська О. В. Фінансова безпека сільського господарства : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / О. В. Гривківська ; Нац. акад. аграр. наук України, Нац. наук. центр «Ін-т аграр. економіки». – К., 2012. – 35 с.
3. Зянько В. В. Шляхи підвищення ефективності управління оборотними коштами підприємств / В. В. Зянько, Н. М. Філатова // Економічний простір. – 2012. – № 62. – С. 186-193.
4. Каріка І. М. Концепція прийняття рішення на поповнення оборотних коштів підприємства / І. М. Каріка // Вісник Запорізького національного університету. – 2009. – № 1(4). – С. 37-41.
5. Економічний аналіз : навч. посібник / М. А. Болух, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін. ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.
6. Романенко О. Привлечение кредитов торговыми холдингами / О. Романенко // Финансовый директор. – 2006. – № 8. – С. 55-59.
7. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : розпорядження від 17.10.2013 № 806-р / Кабінет міністрів України // Офіційний вісник України. – Офіц. вид. – К., 2013. – № 16. – С. 147.
8. Гудзь М. В. Шляхи ефективного використання оборотних коштів рекреаційного підприємства / М. В. Гудзь // Вісник ДІТБ. – 2012. – № 16. – С. 135-140.
9. Програма «Зерно України – 2015» / Міністерство аграрної політики та продовольства України. – К. : ДІА, 2011. – 48 с.

Полторак А. С.

Європейський університет, Николаевський філіал

МЕХАНІЗМ ФОРМИРОВАНИЯ И ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБОРОТНЫХ АКТИВОВ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ АПК УКРАИНЫ

Резюме

Статья посвящена разработке механизма формирования и эффективного использования оборотных активов на предприятиях агропромышленного комплекса Украины. Предложенный механизм согласовывает принципы и задачи, элементы и методы, которые регулируют принятие управленческих решений относительно формирования и использования оборотных активов, а также учитывает особенности управления оборотными активами на предприятиях сельского, лесного и рыбного хозяйства.

Ключевые слова: оборотные активы, механизм управления оборотными активами, формирование и использование оборотных активов, агропромышленный комплекс Украины, активы.

Poltorak A. S.
European University, Mykolayiv Branch

MECHANISM OF FORMATION AND EFFECTIVE USE OF CURRENT ASSETS AT THE ENTERPRISES OF THE AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Summary

Article is devoted to development of the mechanism of formation and effective use of current assets at the enterprises of agro-industrial complex of Ukraine. The offered mechanism coordinates the principles and tasks, elements and methods which regulate adoption of administrative decisions concerning formation and use of current assets, and also considers features of management of current assets at the enterprises rural, forest and fishery.

Key words: current assets, mechanism of management of current assets, formations and uses of current assets, agro-industrial complex of Ukraine, assets.

УДК 330.1

Прокопенко В. І.
Бондаренко Л. А.
Національний гірничий університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Проаналізовано існуючі методи оцінки конкурентоспроможності автомобільної продукції, яка використовується на залізничних кар'єрах, приведено класифікацію цих методів та надано рекомендації щодо їх подальшої модифікації. Визначено основні критерії, за якими споживач оцінює і обирає відповідну модель самоскида.

Ключові слова: конкурентоспроможність автосамоскидів, методи оцінки, класифікація методів, споживчий попит, критерії визначення попиту.

Постановка проблеми. Розвиток сучасних ринкових відносин приводить до підвищення вимог користувачів до автомобільної продукції, яку вони споживають. Сьогодні основним завданням для машинобудівних підприємств, що нерозривно пов'язане із забезпеченням випуску необхідного обсягу автомобілів і певної їх якості, є забезпечення конкурентоспроможності цієї продукції на ринку. Сильні та слабкі сторони автомобіля, визначені у процесі оцінювання його конкурентоспроможності, дають змогу виявити та мобілізувати наявні можливості для отримання вигідних позицій для збуту. Наприклад, попит гірничих підприємств на вітчизняні автосамоскиди є нестійким, що зумовлено значними витратами на їх технічний ремонт та обслуговування, низькою надійністю в експлуатації і, звідси, низькою продуктивністю щодо перевезення гірських порід. Це пояснюється низькою працездатністю комплектуючих, значними витратами палива тощо. Такий стан вимагає від автомобілебудівних підприємств постійних зусиль на підвищення конкурентоспроможності автомобілів, що виробляються, шляхом модифікації або випуску інноваційно-оновлених моделей, які б повніше задовольняли потреби споживачів порівняно з автомобілями конкурентів. Проте, визначення цих можливостей щодо конкурентів та досягнення істотно кращих результатів стає все складнішим: автомобілі треба пристосувати до умов експлуатації, які постійно змінюються. В цій частині також важливою є проблема кількісної оцінки рівня конкурентоспроможності машини, та визначення факторів які, на неї впливають. Це б дозволило порівняти власну модель автомобіля з моделями конкурентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній світовій літературі теоретичні засади кон-

курентоспроможності продукції викладені досить широко, проте автори публікацій з цього поняття стосовно кар'єрних автосамоскидів не дійшли до єдиної думки. Це поняття висвітлено детально в наукових працях таких зарубіжних дослідників: Ж. Ламбена, М. Портера, Ф. Котлера, Р. Фатхудинова та ін. Різні аспекти змісту конкурентоспроможності продукції були предметом досліджень вітчизняних авторів, серед яких більш відомі В.Д. Базилевич, Я.Б. Базилук, В.М. Геєць, Б.Є. Кваснюк, С.К. Реверчук, А.І. Кредісов, А.С. Філіпенко, А.В. Шегда. В їх роботах розв'язані питання загальної оцінки й напрямів підвищення конкурентоспроможності продукції, запропоновані класифікації чинників конкурентоспроможності національної економіки, підприємств та продукції.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Слід відзначити, що в публікаціях названих учених виділені, в основному, загально-теоретичні підходи до вирішення вказаної проблеми, тобто, недостатньо приділено уваги визначенню поняття конкурентоспроможності стосовно певного виду продукції, наприклад, автомобільної, та факторів, які на неї впливають.

Метою статті є вдосконалення поняття конкурентоспроможності стосовно кар'єрних автосамоскидів та теоретичне обґрунтування факторів, які впливають на її оцінку за змістом та надійністю експлуатації машин в складних умовах відкритої розробки родовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній енциклопедії поняття конкурентоспроможності визначено так: конкурентоспроможність – це споживчі властивості товару, які відрізняють його від товару-конкурента за ступенем їх відповідності конкретним потребам, ви-